

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ЦЕНТР ІНДУСТРІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ РОЗВИТКУ

КОЛОДЯЖНА ТЕТЯНА ВІКТОРІВНА

УДК 330.342:334.758(477)(043.3)

**ВПЛИВ ПРОЦЕСІВ ЗЛИТТІВ ТА ПОГЛИНАНЬ КОМПАНІЙ НА
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Харків – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Харківському національному університеті будівництва та архітектури

Науковий керівник: доктор економічних наук, доцент
Хаустова Вікторія Євгенівна,
Харківський національний університет будівництва та архітектури, професор кафедри фінансів та кредиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Маргасова Вікторія Геннадіївна,
Чернігівський національний технологічний університет,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту;

доктор економічних наук, старший науковий співробітник
Лайко Олександр Іванович,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень
НАН України, заступник директора з наукової роботи

Захист відбудеться «07» грудня 2018 р. о 13⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради, шифр Д 64.251.01, у Науково-дослідному центрі індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а, 5-й поверх.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України за адресою: 61166, м. Харків, пров. Інженерний, 1а.

Автореферат розісланий «07» листопада 2018 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. М. Красносова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В сучасній економіці конкурентоспроможність країни визначає рівень її соціально-економічного розвитку. За рейтингами міжнародних організацій, Україна за рівнем конкурентоспроможності посідає невисокі місця. Так, згідно з рейтингом Всесвітнього економічного форуму (ВЕФ) за 2018 р. Україна посіла 83-тє місце серед 140 країн світу. У рейтингу швейцарського Інституту розвитку менеджменту (IMD) у 2017 р. Україна зайняла 60-тє місце серед 63 країн світу. Низький рівень конкурентоспроможності економіки України обумовив і низький рівень її соціально-економічного розвитку. За показником валового національного доходу на душу населення, згідно з розрахунками Світового банку, Україна посіла 158-тє місце серед 216 країн світу. У зв'язку з цим важливою є проблема визначення факторів, що впливають на конкурентоспроможність економіки України.

Дослідженню факторів, які впливають на конкурентоспроможність економіки країни, присвячено роботи: Ж. Вальтера, М. Портера, П. Рапкіна, Е. Рейнерта, Дж. Робінсона, М. Енрайта, Г. Хамела та К. Прахалада, Ф. Шерера та Д. Росса, Р. Фахутдінова, А. Юданова та ін. Конкурентоспроможність вітчизняної економіки досліджувалась у роботах: Я. Базилюка, В. Горбатова, В. Зінченка, М. Кизима, В. Лагутіна, О. Лайка, В. Маргасової, І. Пилипенко, О. Тищенко, В. Хаустової, О. Шнипка та ін.

Серед основних факторів, що визначають конкурентоспроможність економіки країни, науковцями виділено: науково-технічний прогрес, наявність кваліфікованої робочої сили, природні багатства, географію розташування та ін. Але вплив інтеграційних процесів шляхом процесів злиттів і поглинань (ЗіП) компаній на конкурентоспроможність економіки вченими майже не досліджений. Особливо це стосується впливу основних процесів, що протікають у світовій економіці та тісно пов'язані з процесами інтеграції компаній – економічної концентрації та капіталізації.

Наведене вище свідчить про актуальність теми роботи та необхідність подальших досліджень у межах окресленої проблематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота виконувалася відповідно до планів науково-дослідних робіт: Харківського національного університету будівництва та архітектури МОН України «Аналіз процесів інтеграції на металургійному ринку України» (номер держреєстрації 0113U003553, 2013 р.), де проаналізовано динаміку й особливості інтеграційних процесів у світовій металургійній галузі, досліджено теоретичні та практичні аспекти ЗіП як процесів інтеграції; Науково-дослідного центру індустріальних проблем розвитку НАН України «Вплив процесів злиттів та поглинань компаній на конкурентоспроможність економіки України» (номер держреєстрації 0108U005798, 2008–2010 рр.), у межах якої досліджено теоретичні засади оцінки конкурентоспроможності країн світу та концентрації їх економік; розроблено моделі впливу концентрації економіки України та країн світу на їх конкурентоспроможність, а також впливу ЗіП компаній на їх капіталізацію та конкурентоспроможність економіки.

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в теоретико-методичному обґрунтуванні й оцінці впливу процесів злиттів і поглинань компаній на конкурентоспроможність економіки України.

Для досягнення поставленої мети в роботі поставлено та вирішено такі завдання:
 уточнено сутність поняття та здійснено оцінку конкурентоспроможності України порівняно з іншими країнами світу;

визначено основні процеси у світовій економіці, що впливають на конкурентоспроможність країни та побудовано логіко-аналітичну схему їх взаємозв'язку;

обґрунтовано теоретичні засади ЗіП компаній як засобу концентрації економіки; доведено гіпотези щодо впливу процесів ЗіП компаній на конкурентоспроможність економіки України;

розроблено класифікацію процесів ЗіП компаній, визначено мотиви та механізми їх здійснення;

визначено тенденції розвитку процесів ЗіП компаній в Україні та країнах світу; здійснено оцінку процесів концентрації економіки в Україні та країнах світу; удосконалено теоретичні засади капіталізації та оцінки ринкової вартості компаній;

здійснено оцінку ринкової капіталізації компаній України та країн світу; побудовано моделі впливу процесів, що впливають на конкурентоспроможність економіки країни;

обґрунтовано наукові положення щодо впливу процесів ЗіП компаній на конкурентоспроможність економіки України та розроблено рекомендації щодо її підвищення.

Об'єктом дослідження є процеси підвищення конкурентоспроможності економіки України.

Предметом дослідження є теоретико-методичні засади та практичні рекомендації з визначення ступеня впливу процесів злиттів і поглинань компаній на конкурентоспроможність економіки України.

Методологія і методи дослідження. Загальну теоретичну та методичну основу дисертаційної роботи складають наукові здобутки вітчизняних і зарубіжних учених, у тому числі положення класичної економічної теорії та сучасні теорії і концепції конкурентоспроможності країни, концентрації економіки, інтеграційних процесів в економіці та капіталізації компаній, а також законодавчі та нормативно-правові акти України. У процесі дослідження було використано такі загальнонаукові та спеціальні методи: системно-логічний та контент-аналіз – для уточнення сутності понять «конкурентоспроможність економіки» та «концентрація економіки»; аналізу та синтезу – для виділення основних процесів у світовій економіці, що визначають конкурентоспроможність країни, та побудови логіко-аналітичної схеми їх взаємозалежності, визначення особливостей розвитку національної економіки країни порівняно з загальносвітовими тенденціями; статистичний – для оцінки й аналізу процесів ЗіП, концентрації та капіталізації в Україні та країнах світу; індукції та дедукції – для обґрунтування гіпотез щодо впливу процесів ЗіП компаній на їх капіталізацію, концентрацію економіки та конкурентоспроможність країни; економіко-математичного

моделювання – для визначення сили впливу ряду процесів на конкурентоспроможність економіки країни.

Інформаційну базу дослідження становлять: вітчизняні законодавчі та нормативно-правові акти, теоретичні та методичні розробки провідних вітчизняних і зарубіжних учених, статистичні й інформаційні дані Державної служби статистики України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку України, Всесвітнього економічного форуму, Світового банку, UNCTAD, Forbes, InVenture Investment Group, онлайн-платформи M&A Ukraine, вітчизняних і міжнародних рейтингових агенцій, ресурси мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у подальшому поглибленні теоретико-методичних засад, а також обґрунтуванні науково-практичних рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності економіки України за рахунок стимулювання та підтримки розвитку інтеграційних процесів за участю національних компаній, підвищення їх ринкової капіталізації та концентрації економіки.

Під час проведеного у роботі дослідження було отримано наукові результати різного ступеня новизни.

Одержали подальшого розвитку:

- на основі ряду висунутих і доведених на модельному рівні взаємопов'язаних гіпотез такі наукові положення: 1 – ЗіП за участю національних компаній здійснюють вплив на економічну концентрацію у країні, яка, своєю чергою, визначає рівень її конкурентоспроможності; 2 – інтеграція за участю національних компаній шляхом здійснення процесів ЗіП підвищує рівень їх ринкової капіталізації, впливаючи тим самим на рівень конкурентоспроможності країни;

- логіко-аналітична схема взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни, яка базується на таких причинно-наслідкових зв'язках (ПНЗ): ПНЗ.1 – щодо впливу процесів ЗіП за участю національних компаній на концентрацію економіки країни; ПНЗ.2 – щодо впливу концентрації в економіці країни на її конкурентоспроможність; ПНЗ.3 – щодо впливу інтенсивності процесів ЗіП за участю національних компаній на їх капіталізацію; ПНЗ.4 – щодо впливу капіталізації національних компаній на конкурентоспроможність країни;

удосконалено:

- сутність поняття «конкурентоспроможність країни», яке, на відміну від наявних, розуміється як здатність її науково-технічних ресурсів і впроваджуваної економічної політики забезпечувати виробництво товарів і послуг, затребуваних на ринку, та створювати умови для стійкого економічного зростання країни та підвищення рівня життя її населення;

- сутність поняття «концентрація економіки», що, на відміну від наявних, розуміється як ступінь зосередження обсягів виробництва продукції або надання послуг найбільшими національними компаніями щодо ВВП країни;

- класифікацію видів угод ЗіП компаній, що, на відміну від наявних, базується на виділенні таких класифікаційних ознак: напрямки реалізації стратегії розвитку; відносини між учасниками; рівень залученості учасників; потенціал; інформаційна відкритість процесу; географія діяльності;

- класифікацію мотивів ЗіП компаній, яка, на відміну від наявних, передбачає їх розподілення в розрізі двох груп: мотиви збільшення економічної ваги як напрямок

збільшення синергії; мотиви підвищення ефективності як напрямок досягнення синергії;

- класифікацію форм і видів капіталізації, що, на відміну від наявних, базується на таких критеріальних ознаках: рівень агрегування; об'єкт капіталізації; форма прояву; спосіб оцінки; тренд змін; характер змін; напрямок змін; рівень капіталізації;

- структурно-логічну схему типологізації визначень поняття «капіталізація», що, на відміну від наявних, базується на їх розмежуванні за: 1 – різновидами капіталізації як процесу залежно від суб'єктів, об'єктів, форм і напрямків його здійснення; 2 – показниками капіталізації та їх різновидами за напрямками та характеристиками оцінки.

Практичне значення одержаних результатів полягає у науковому обґрунтуванні методичних рекомендацій щодо оцінки впливу процесів ЗіП компаній на конкурентоспроможність економіки України, які можуть бути покладені в основу науково-методичного забезпечення формування заходів підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Запропоновані методичні та наукові положення, а також науково-практичні рекомендації знайшли відображення у практичній діяльності органів державної влади: у роботі Національного інституту стратегічних досліджень використовуються теоретико-методичні рекомендації щодо оцінки й аналізу основних процесів, що впливають на конкурентоспроможність економіки країни; наукові положення щодо їх впливу на конкурентоспроможність (довідка № 27/11 від 10.11.2017 р.); у роботі Харківської обласної державної адміністрації впроваджено науково-методичні рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності економіки країни та логіко-аналітичну схему взаємозалежності процесів, що її визначають (довідка № 31-7 від 20.10.2017 р.). Окремі науково-методичні положення та результати дисертації використано для теоретичного забезпечення навчального процесу на кафедрі фінансів і кредиту ХНУБА при викладенні дисципліни «Фінанси».

Апробація результатів дисертації. Основні теоретичні положення і практичні результати дисертаційної роботи оприлюднені на двадцяти п'яти міжнародних, всеукраїнських і регіональних науково-практичних конференціях, зокрема: «Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні» (м. Харків, 2008 р.), «Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства» (м. Харків, 2009 р.), «Оптимізація наукових досліджень-2009» (м. Миколаїв, 2009 р.), «Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки» (м. Сімферополь, 2009 р.), «Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів» (м. Харків, 2009 р.), «Проблеми розвитку фінансових послуг в Україні» (м. Харків, 2009, 2011, 2014, 2015, 2016 рр.) «Соціальні, фінансові та економічні основи ефективної політики держави в умовах глобалізації світової економіки» (м. Донецьк, 2010 р.), «Дні фінансової науки» (м. Сімферополь, 2010 р.), «Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств» (м. Харків, 2010 р.), «Економіко-правові особливості розвитку України та її регіонів в умовах євроінтеграції» (м. Сімферополь, 2011 р.), «Проблеми та перспективи розвитку підприємств в умовах світової економічної інтеграції» (м. Харків, 2011, 2012 рр.), «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (м. Донецьк, 2012 р.), «Економіка підприємства: проблеми теорії та практики» (м. Харків, 2013 р.), «Актуальные проблемы современных наук –

2015» (Польща, 2015 р.), «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2016 р.), «Фінансова система України в умовах трансформації соціально-економічних відносин» (м. Харків, 2015, 2016, 2017 рр.), «Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти» (м. Запоріжжя, 2017 р.), «Сучасні можливості забезпечення соціально-економічного розвитку країн» (м. Ужгород, 2017 р.).

Публікації. За результатами дисертації опубліковано 40 наукових праць, серед яких: 2 колективні монографії; 13 статей у спеціалізованих наукових фахових виданнях, 12 з яких входять до міжнародних наукометричних баз; 25 тез доповідей на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях. Загальний обсяг публікацій складає 13,26 ум.-друк. арк., з яких авторів належить 11,19 ум.-друк. арк.

Особистий внесок здобувача. Наукові положення, висновки, пропозиції та рекомендації, що виносяться на захист, одержані автором особисто. Внесок здобувача у наукових працях, які підготовлені у співавторстві, наведено у списку праць за темою дисертації. З опублікованих у співавторстві наукових результатів використані лише ті, що одержані особисто автором.

Обсяг і структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списків використаних джерел до кожного розділу, які у сумі складають 452 найменування, і додатків. Робота містить 48 таблиць (з них 8 займають 8 сторінок) і 57 рисунків (з них 12 займають 12 сторінок). Обсяг основного тексту дисертації викладений на 257 сторінках машинописного тексту.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, визначено мету, об'єкт, предмет і задачі дослідження, розкрито сутність основних положень наукової новизни та практичну цінність одержаних результатів, наведено інформацію щодо апробації та впровадження результатів дисертації.

У першому розділі **«Теоретичні аспекти взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни»** уточнено сутність поняття та здійснено оцінку конкурентоспроможності України порівняно з іншими країнами світу; визначено основні процеси у світовій економіці, що впливають на конкурентоспроможність країни; досліджено теоретичні засади ЗіП компаній як засобу концентрації економіки; обґрунтовано гіпотези щодо впливу процесів ЗіП компаній на конкурентоспроможність економіки України.

В сучасній економіці висока конкурентоспроможність країни є запорукою її національної безпеки, сталого розвитку, високого рівня та якості життя її населення.

За період еволюції теорії конкурентоспроможності сформувалось три ключових школи, проте дискусії щодо сутності цієї категорії тривають. Шляхом застосування системно-логічного підходу в роботі обґрунтовано тлумачення поняття «конкурентоспроможність країни» як здатність її науково-технічних ресурсів і впроваджуваної економічної політики забезпечувати виробництво товарів і послуг, затребуваних на ринку, та створювати умови для стійкого економічного зростання країни та підвищення рівня життя її населення.

У роботі визначено, що в цей час найбільш ґрунтовними у світовій практиці досліджень, спрямованих на оцінку конкурентоспроможності країн, є щорічні «Звіти

про глобальну конкурентоспроможність», що представляються на Всесвітньому економічному форумі (WEF), та випуски швейцарського Інституту розвитку менеджменту (IMD) «Щорічник світової конкурентоспроможності». Встановлено, що Україна, за рейтингами конкурентоспроможності обох інституцій, посідає досить низьке місце (85-86-те місце серед 138 країн, за рейтингом ІГК WEF, та 59-те місце серед 63 країн – за рейтингом IMD), що свідчить про необхідність подальшого аналізу процесів і факторів, які на це впливають.

Однією зі стійких тенденцій в економіці є поширення процесів концентрації. На основі застосування системно-логічного підходу сутність поняття «концентрація економіки» запропоновано розуміти як ступінь зосередження обсягів виробництва продукції або надання послуг найбільшими національними компаніями відносно ВВП країни. На основі аналізу теоретичних засад економічної концентрації в роботі доведено, що цей процес відбувається шляхом концентрації виробництва та централізації капіталу в інтегрованого суб'єкта шляхом здійснення процесів ЗіП.

У роботі виявлено, що у вітчизняній та закордонній науці, а також у законодавстві України та інших країн світу існують розходження у понятійному апараті щодо тлумачення сутності та змісту процесів ЗіП. Основними формами інтеграції в Україні згідно з законодавством є такі: злиття, приєднання, розподілення, перетворення, але тлумачення наведених форм інтеграції у вітчизняному законодавстві не наведено, що свідчить про невизначеність понятійного апарату щодо процесів інтеграції в країні.

На основі аналізу й узагальнення теоретичних засад здійснення інтеграційних процесів сформовано класифікацію їх основних видів, запропоновано їх тлумачення (злиття, поглинання, приєднання та придбання) та обґрунтовано, що процеси ЗіП є засобом концентрації економіки, а їх активність і спрямованість відбивається у оцінках рівня концентрованості економіки на різних рівнях її ієрархії. Доведено, що важливим результатом інтеграційних процесів є також зростання ринкової капіталізації інтегрованого суб'єкта, що здійснює позитивний вплив на його конкурентоспроможність.

Найважливішим чинником, який визначає сучасний розвиток економіки, є глобалізація світового господарства, оскільки вона визначає тенденції і напрямки розвитку більшості економічних процесів і, в першу чергу, процесів конкурентної боротьби. Основним наслідком глобалізації є розширення і поглиблення міжнародних зв'язків у сфері виробництва, капіталів, ресурсів, інвестицій, обігу та ринків збуту, а також стандартизація законодавства, економічних і технологічних процесів.

Глобалізація проявляється в інтеграції економічної діяльності різних країн, що виражається у збільшенні транскордонної економічної активності, де головними гравцями виступають транснаціональні корпорації (ТНК). Активність національних компаній у процесах ЗіП визначає рівень концентрації економіки країни, від стану якої залежить рівень розвитку економіки країни та її конкурентоспроможність, а також сприяє зростанню ринкової капіталізації інтегрованих суб'єктів, роблячи їх більш «могутніми», позитивно впливаючи тим самим на конкурентоспроможність країни.

Проведене дослідження дозволило розробити логіко-аналітичну схему взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни, яка базується на ряді причинно-наслідкових зв'язків (ПНЗ) (рис. 1).

Рис. 1. Логіко-аналітична схема взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни:

ПНЗ.1 – щодо впливу процесів ЗіП за участю національних компаній на концентрацію економіки країни; ПНЗ.2 – щодо впливу концентрації в економіці країни на її конкурентоспроможність; ПНЗ.3 – щодо впливу інтенсивності процесів ЗіП за участю національних компаній на їх капіталізацію; ПНЗ.4 – щодо впливу капіталізації національних компаній на конкурентоспроможність країни

На основі наведеної на рис. 1 схеми сформульовано гіпотези дослідження: 1 – про вплив процесів ЗіП за участю національних компаній (як однієї з найбільш поширених форм інтеграції) на економічну концентрацію в країні та рівень її конкурентоспроможності; 2 – про вплив інтеграційних процесів за участю національних компаній шляхом здійснення ЗіП на рівень їх ринкової капіталізації та рівень конкурентоспроможності країни.

У другому розділі «Аналіз інтеграційних процесів в Україні та країнах світу» розроблено класифікацію процесів ЗіП компаній, визначено мотиви та механізми їх здійснення; проаналізовано тенденції розвитку процесів ЗіП в Україні та країнах світу; здійснено оцінку процесів концентрації економіки в Україні та країнах світу.

У роботі доведено, що процеси ЗіП компаній суттєво різняться за цілями, мотивами, механізмами здійснення, та розроблено класифікацію видів ЗіП компаній, що базується на виділенні таких класифікаційних ознак: напрямки реалізації стратегії розвитку; відносини між учасниками; рівень залученості учасників; потенціал; інформаційна відкритість процесу; географія діяльності, а також доведено, що кожен з видів інтеграції має свої переваги та недоліки, мотиви та механізми здійснення.

Основні мотиви ЗіП компаній запропоновано класифікувати в розрізі двох груп: мотиви збільшення економічної ваги як напрямок збільшення синергії; мотиви підвищення ефективності як напрямок досягнення синергії. На основі аналізу закордонного та вітчизняного досвіду сформовано загальну схему здійснення угоди ЗіП.

Аналіз тенденцій розвитку інтеграційних процесів у світовій економіці дозволив встановити, що виділяється п'ять найбільш виражених хвиль у їх розвитку, різних за обсягами, кількістю, характером угод, мотивами, умовами й особливостями їх здійснення, та обґрунтував доцільність виділення шостої хвилі ЗіП, що тривала у 2003–2007 рр. і характеризувалася новим циклом укрупнення капіталу, зростанням кількості ТНК і значною кількісною та вартісною активністю ринку ЗіП. Особливостями шостої хвилі визначено такі: подальше поширення процесів

глобалізації та викликаних ними процесів; загострення конкуренції на ринках та все більше укрупнення масштабів бізнесу; активізація процесів консолідації ринків; зростання використання класичних схем угод ЗіП; підвищення активності приватних інвестфондів та активна консолідація банківської сфери в усіх країнах світу.

Для аналізу процесів ЗіП в економіках країн світу використовувалась статистика по транскордонних угодах (як найбільш вагомим в усьому масиві угод), яка представлена у щорічних звітах UNCTAD – World Investment Report за період 1990–2015 рр. Проведений аналіз дозволив виділити два основні піки кількісної та вартісної активності на світовому ринку ЗіП, що припадають на 2000 р. і 2007–2008 рр. (рис. 2).

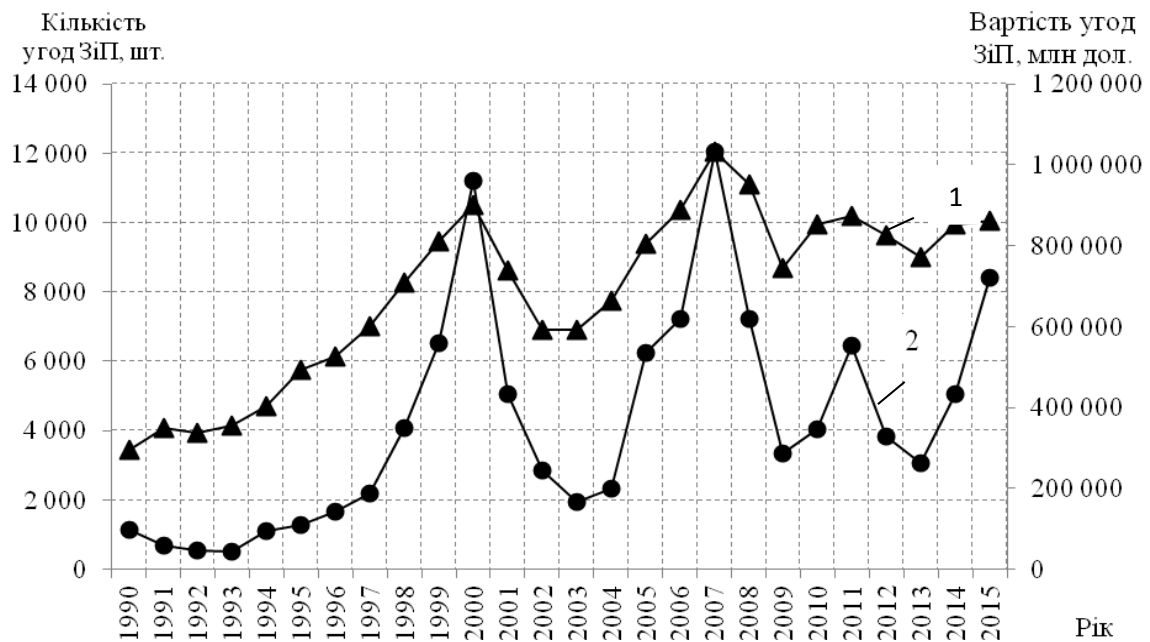

Рис. 2. Динаміка кількості й обсягів угод ЗіП компаній у світі за період 1990–2015 рр.: 1 – кількість угод; 2 – вартість угод

Аналіз кількісної та вартісної активності ринку ЗіП компаній у країнах із розвинуеною економікою, економікою, що розвивається, та з транзитивною економікою (до останньої групи відноситься Україна) дозволив встановити, що у країнах із розвинуеною економікою коливання і кількісної і вартісної активності ринку ЗіП відповідають періодам настання світових криз, у той час як для країн з економікою, що розвивається, така тенденція не підтверджується. Щодо країн з транзитивною економікою (в тому числі України), то коливання кількості угод ЗіП у них майже не залежать від світових кризових явищ, а відбуваються здебільшого під впливом внутрішніх політичних і соціально-економічних проблем у країні.

Визначено, що загальний внесок усіх груп країн у кількісну активність ринку ЗіП компаній у період 1990–2015 рр. склав: країни з розвинуеною економікою – 80,53 % у загальній кількості угод ЗіП; країни з економікою, що розвивається, – 13,38 %; країни з транзитивною економікою – 1,07 %; країни, які не ідентифіковані за рівнем розвитку економіки, – 5,02 %. Країнами-лідерами за кількісними та вартісними показниками ринку ЗіП є: серед країн з розвинуеною економікою: США, Великобританія, Німеччина, Канада та Франція; серед країн з економікою, що розвивається: Сінгапур, Гонконг і Китай; серед країн з транзитивною економікою: Російська Федерація, Україна та Казахстан.

За галузями економіки загальний внесок у розвиток ринку ЗіП склали: за кількісним показником: фінанси – 34,53 % всіх угод ЗіП, бізнес-послуги – 10,05 %, інформація та зв'язок – 8,11 %, електричне та електронне устаткування – 5,74 %, гірничя промисловість і видобуток нафтопродуктів – 5,00 % та ін.; за вартісним показником: майже 40 % від загальної вартості всіх угод припало на фінансову сферу.

За результатами проведеного Центром досліджень ринку ЗіП (MARC) аналізу привабливості ринків ЗіП компаній у країнах світу, з 147 країн, що потрапили до рейтингу, Україна у 2016 р. зайняла 54-те місце. При цьому виявлено, що рейтинг привабливості вітчизняного ринку ЗіП компаній мав суттєві коливання, що були викликані як нерозвиненістю ринку на перших етапах його розвитку, так і низкою політичних факторів останніх років, що негативно позначилися на місці країни у рейтингу.

Розвиток процесів ЗіП в Україні пройшов цілий ряд етапів, що мали свої передумови й особливості, та почався значно пізніше, ніж у розвинутих країнах світу. Пік кількості угод ЗіП компаній в Україні припав на 2008–2010 рр., а обсягів угод ЗіП – на 2005, 2007–2008 та 2011 рр. (вибіркові дані наведено в табл. 1). Для аналізу ринку ЗіП компаній в Україні використано дані UNCTAD, а також InVenture Investment Group та онлайн-платформи M&A Ukraine.

Таблиця 1

Динаміка кількісних і вартісних показників транскордонних угод ЗіП компаній України у 2000–2015 рр.

Рік	Продаж		Купівля	
	Кількість, шт.	Вартість, млн дол.	Кількість, шт.	Вартість, млн дол.
2000	40	135,8	3	0,0
2005	29	6 135,6	7	383,3
2008	112	5 931,5	22	993,3
2009	167	145,2	20	6,4
2010	149	322,1	30	40,2
2011	73	1 400,1	29	105,5
2015	45	6,4	7	460,1

Аналіз кількісної галузевої структури угод ЗіП показав, що найбільше ЗіП відбулося: у сільському господарстві – 19 угод, банківському секторі – 18 і базових матеріалах – 11, а найменше: в галузях машинобудування, диверсифікованих фінансових установах й автомобілебудуванні. Найбільшу частку в загальному обсязі угод ЗіП в Україні мали: телекомунікації – 33,36 %, ЗМІ – 14,94 %, базові матеріали – 9,30 %, банки – 7,74 % та сільське господарство – 5,09 %. Частка інших галузей в угодах ЗіП компаній не перевищувала 5 %.

Аналіз практики здійснення ЗіП в Україні дозволив визначити нерозробленість і суперечливість вітчизняної законодавчої бази, визначити коло проблем, що стримують розвиток вітчизняного ринку ЗіП, узагальнити особливості юридичного супроводу угод ЗіП в Україні, сформулювати зміст основних етапів їх проведення.

Для оцінки концентрації економіки країни, яка відображує ступінь зосередження обсягів виробництва продукції або надання послуг найбільших корпорацій країни відносно до її ВВП, сформовано класифікацію основних підходів, визначено особливості, недоліки та переваги їх застосування та доведено доцільність використання часткових

показників.

Оцінка й аналіз концентрації економік країн світу показала, що за кількістю найбільших корпорацій серед країн світу лідирують США – 29,3 % від загальної кількості, Японія – 10,9 % і Китай – 10,0 %. За період 2003–2015 рр. істотно знизилася представництво серед найбільших корпорацій світу таких країн, як Великобританія, Японія та Німеччина, та значно збільшилась кількість найбільших корпорацій із Китаю, Індії та Гонконгу. Лідерами за кількістю найбільших корпорацій у 2015 р. були: банки, диверсифіковані фінансові установи, страхування, комунальні послуги. Збільшилось представництво найбільших корпорацій у таких галузях економіки, як: диверсифіковані фінансові установи, ліки та біотехнології, програмне забезпечення та бізнес-сервіс, хімія.

У 2015 р. найбільша капіталізація була у великих корпорацій США – 44,3 % від загальної її величини серед 2000 найбільших корпорацій світу, Китаю – 9,8 %, Японії – 6,9 % та Великобританії – 4,9 %. Найбільший рівень концентрації виробництва великих корпорацій був у таких галузях світової економіки: авіаційна й оборонна промисловість, торгові компанії та програмне забезпечення, бізнес-сервіс. А найменший рівень – банки, страхові компанії, офісне обладнання та бізнес-сервіс.

Гене́за процесів концентрації в економіці України зумовлена спадщиною, яка була залишена планово-адміністративною системою СРСР, і сьогодні однією з особливостей концентрації в країні є створення у низці галузей економіки олігополістичної структури розподілу виробничих потужностей. Як база для дослідження використовувалися дані рейтингу найбільших компаній України за 2008–2015 рр. наведені в журналах «Галицькі контракти», «ТОП-100. Рейтинги крупнейших» та ін.

Оцінка й аналіз концентрації економіки України показали, що за обсягом доходу найбільші компанії країни сконцентровані в галузі торгових компаній – 25,62 % від загального обсягу доходу, базових матеріалів – 22,13 %, роздрібній торгівлі – 11,91 %, сфері комунальних послуг – 11,25 % і продуктів харчування – 9,98 %. Найбільші темпи зростання доходу у 2008–2015 рр. показали корпорації галузі торгових компаній, ЗМІ, роздрібною торгівлі, продуктів харчування, ліків і біотехнологій, програмного забезпечення та бізнес-сервісу. В абсолютному вираженні у 2008–2015 рр. темпи зростання чистого доходу найбільших національних корпорацій (229 %) випереджали темпи зростання ВВП України (200,7 %), а темпи зниження чистого прибутку найбільших національних корпорацій становили 298,2 %.

У табл. 2 наведено результати оцінки концентрації найбільших компаній у галузях економіки України у 2015 р.

Таблиця 2

Концентрація найбільших корпорацій у галузях економіки України у 2015 р.

Галузь економіки	Кількість компаній	Часткові показники концентрації, %	
		СК3	СК6
1	2	3	4
Автомобілебудування	1	100	–
Базові матеріали	77	22,7	38,4
Комунальні послуги	54	29,9	43,7
Конгломерати	5	93,0	100,0
Ліки та біотехнології	16	59,3	74,6
Машинобудування	10	61,8	83,7

1	2	3	4
Нафтогазова	19	55,0	77,9
Програмне забезпечення та бізнес-сервіс	3	100,0	–
Продукти харчування	82	13,1	23,4
Роздрібна торгівля	44	39,5	55,6
ЗМІ	2	100,0	–
Спиртні напої і тютюн	7	70,3	93,1
Будівництво	14	47,4	64,8
Товари особистого користування	3	100,0	–
Торгові компанії	152	17,3	26,5
Хімія	10	61,7	83,4
Електроніка та комп'ютери	1	100,0	–

Як видно з табл. 2, найбільш висококонцентрованими є такі галузі економіки України: електроніка та комп'ютери, автомобілебудування, ЗМІ, товари особистого користування, програмне забезпечення та бізнес-сервіс. Також досить висококонцентрованими є такі галузі економіки країни: спиртні напої і тютюн, машинобудування, хімія, ліки та біотехнології, нафтогазова. До найменш концентрованих галузей економіки країни належать: продукти харчування, торгові компанії, базові матеріали, комунальні послуги, роздрібна торгівля.

У третьому розділі «Обґрунтування положень щодо впливу процесів злиттів і поглинань компаній на конкурентоспроможність економіки України» узагальнено теоретичні засади капіталізації та оцінки ринкової вартості компаній; здійснено оцінку та досліджено ринкову капіталізацію найкрупніших компаній України та країн світу, визначено вплив на неї процесів ЗіП; побудовано моделі впливу процесів ЗіП компаній на конкурентоспроможність економіки України, сформульовано наукові положення щодо впливу процесів ЗіП і розроблено рекомендації щодо підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Визначено, що у світовій теорії та практиці виділяються два основних напрямки тлумачення поняття «капіталізація»: 1 – капіталізація як вартість цінних паперів компанії по котируваннях на фондовій біржі; 2 – капіталізація як процес нарощування капіталу за допомогою прибутку. Доведено, що розбіжності у визначенні сутності капіталізації виходять із відмінностей у трактуванні поняття «капітал». Обґрунтовано, що в широкому розумінні капіталізацію доцільно розуміти як процес трансформації доходів або їхньої частини в капітал, у результаті якої відбувається нагромадження капіталу довгострокового характеру, а в узькому розумінні можуть використовуватися різні тлумачення, що залежатимуть від об'єкта та цілей дослідження. Доведено, що поняття «ринкова капіталізація» є одним із таких вузьких визначень.

Розроблено класифікацію форм і видів капіталізації за критеріальними ознаками: рівень агрегування; об'єкт капіталізації; форма прояву; спосіб оцінки; тренд змін; характер змін; напрямки змін; рівень капіталізації. Запропоновано структурно-логічну схему типологізації визначень поняття «капіталізація», що базується на їх розмежуванні по: 1 – різновидах капіталізації як процесу залежно від суб'єктів, об'єктів, форм і напрямків його здійснення; 2 – показниках капіталізації та їх

різновидах за напрямками та характеристиками оцінки.

Визначено, що найпоширенішим підходом до розуміння сутності «ринкової капіталізації» є її розгляд як ринкової вартості компанії, та доведено, що величини ринкової вартості компанії та ринкової капіталізації не мають ототожнюватися, а основою вибору підходу до оцінки компанії (її ринкової вартості або ринкової капіталізації) є визначення цілей, завдань та обмежень такої оцінки. Обґрунтовано, що для оцінки ринкової капіталізації компаній, які мають стабільне становище та акції яких котируються на розвинутому фондовому ринку, доцільно застосовувати спрощений різновид методу ринку капіталів, який широко використовується у закордонній практиці, і згідно з яким ринкова капіталізація компанії визначається як поточна ринкова вартість всіх її акцій.

Оцінка й аналіз ринкової капіталізації найкрупніших компаній країн світу (проведені на основі статистики Forbes) дозволили визначити, що лідерами за сумарною ринковою капіталізацією залишаються компанії США, хоча поступово вони втрачають свої позиції. У 2015 р. їхня частка склала 44,32 %. За ними слідує компанія Китаю, Японії, Великобританії, Франції, Швейцарії, Німеччини та ін. Найбільші темпи зростання ринкової капіталізації спостерігалися в економіках Філіппін, Китаю, Польщі та Венесуели.

За структурою найбільш за ринковою капіталізацією компанії у 2015 р. за галузями світової економіки розподілилися таким чином: банки – 12,52 % від загальної кількості, диверсифіковані фінансові установи – 7,48 %, фармацевтична галузь – 7,28 %, нафтогазова промисловість – 7,0 % та ін. Визначено, що компанії різних галузей світової економіки мають різну середню капіталізацію. Водночас саме висока питома вага найбільших компаній таких галузей, як банківська і диверсифіковані фінансові установи, свідчить про їхній стрімкий розвиток в останні роки.

Оцінка й аналіз ринкової капіталізації найкрупніших компаній України (за даними Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку) дозволила визначити, що капіталізація вітчизняних компаній залишається на низькому рівні й практично не порівнянна з рівнем ринкової капіталізації провідних світових компаній.

У 2015 р. найбільшу ринкову капіталізацію мала ПАТ «Укрнафта», вона же показала й найбільш темпи зростання капіталізації. У двадцятьці найкрупніших за ринковою капіталізацією вітчизняних компаній найбільш широко представлені сировинні та інфраструктурні компанії, а також фінансові установи.

У структурі ринкової капіталізації найкрупніших компаній України за галузями найбільша частка припадає на сировинний сектор – 61 %, фінансовий сектор – 21 % та інфраструктурний – 12 %, і лише 1 компанія належить до технологічного сектора – 6 %, що свідчить про недосконалість структури національної економіки, оскільки в ній лідирують сектори, що виробляють продукцію з низькою доданою вартістю.

На основі проведеного дослідження відповідно до логіко-аналітичної схеми взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни (рис. 1) шляхом застосування кореляційно-регресійного аналізу, побудовано моделі: 1 – впливу процесів ЗіП компаній на їх ринкову капіталізацію, яка довела, що країни світу, в яких процеси ЗіП компаній проходять більш інтенсивно, мають і більший рівень

капіталізації останніх; 2 – впливу капіталізації компаній на конкурентоспроможність економік країн, яка довела, що країни світу, компанії яких мають більшу капіталізацію, мають і вищу конкурентоспроможність економіки; 3 – впливу процесів ЗіП компаній на рівень концентрації економік країн, яка довела, що країни світу, компанії яких більш активні у процесах ЗіП, мають і більш концентровану національну економіку; 4 – впливу концентрації економіки країн на їх конкурентоспроможність, яка довела, що країни світу з більш високою концентрацією економіки є і більш конкурентоспроможними.

У табл. 3 та на рис. 3 наведено результати моделювання по одній з побудованих моделей – впливу концентрації економіки країни на її конкурентоспроможність. Відносний показник концентрації в моделі ($I_{ко}$) розрахований як співвідношення обсягів продажів найкрупніших корпорацій (за даними Forbes 2000) до ВВП країн світу, у яких вони створені (за даними Світового банку). Відносний показник конкурентоспроможності економік країн світу ($I_{кс}$) визначений як Індекс глобальної конкурентоспроможності ІГК WEF.

Таблиця 3

Моделі впливу концентрації економіки країни на її конкурентоспроможність

Вид залежності	Модель	Коефіцієнт детермінації (R^2)
Лінійний	$y = 0,3724x - 1,4586$	0,4847
Логарифмічний	$y = 1,7873\ln(x) - 2,4643$	0,4711
Поліноміальний 2 ступеня	$y = 0,2357x^2 - 1,9401x + 4,1516$	0,5250
Поліноміальний 3 ступеня	$y = 0,3076x^3 - 4,2634x^2 + 19,852x - 30,796$	0,5466
Поліноміальний 4 ступеня	$y = 0,7569x^4 - 14,493x^3 + 103,67x^2 - 327,98x + 387,18$	0,6669
Поліноміальний 5 ступеня	$y = 0,9099x^5 - 21,606x^4 + 204,49x^3 - 964,17x^2 + 2264,9x - 2120,8$	0,6936
Поліноміальний 6 ступеня	$y = -0,1202x^6 + 4,4511x^5 - 64,92x^4 + 486,12x^3 - 1990,8x^2 + 4254,1x - 3721,3$	0,7137

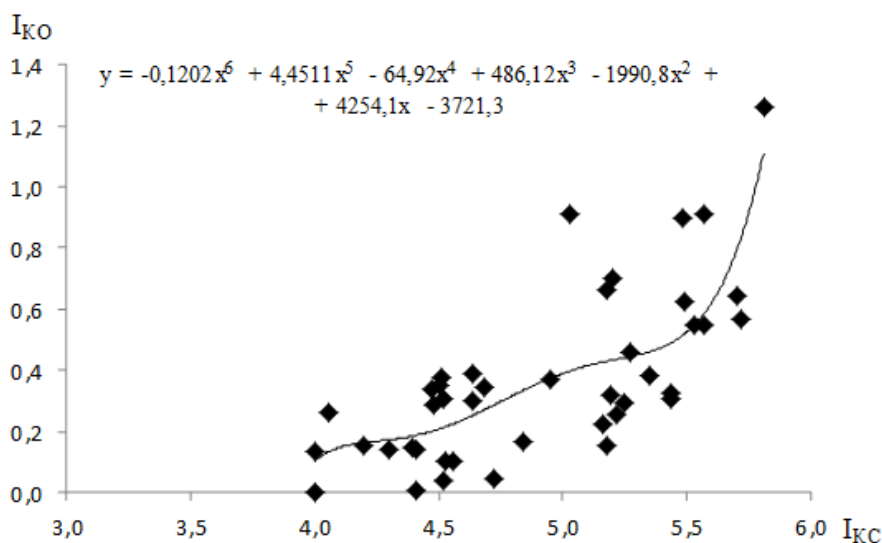

Рис. 3. Поліноміальна кореляційно-регресійна модель шостого ступеня впливу концентрації економіки ($I_{ко}$) на її конкурентоспроможність ($I_{кс}$)

На основі побудованих моделей доведено гіпотези дослідження та сформульовано такі наукові положення: 1 – ЗіП за участю національних компаній здійснюють вплив на економічну концентрацію в країні яка, своєю чергою, визначає рівень її конкурентоспроможності; 2 – інтеграція за участю національних компаній шляхом здійснення процесів ЗіП підвищує рівень їх ринкової капіталізації, впливаючи тим самим на рівень конкурентоспроможності країни.

Таким чином, на основі проведеного дослідження виявлено суттєве відставання України від сучасних трендів розвитку економік, як розвинутих країн світу, так і тих, що розвиваються. Аналіз процесів економічної концентрації в Україні та капіталізацій компаній дозволив визначити: відсутність вітчизняних транснаціональних компаній у ключових секторах економіки, що може призвести до дезінтеграції економіки країни; неефективність структури національної економіки, що проявляється у домінуванні сировинного сектора; нерозвиненість фондового ринку та низьку активність на ньому.

Враховуючи наведене, в роботі обґрунтовано доцільність впровадження заходів стимулювання інтеграційних процесів, що забезпечить: збільшення капіталізації національних компаній, яка, своєю чергою, призведе до надходження як прямих іноземних, так і вітчизняних інвестицій в модернізацію виробництва; збільшення масштабів виробництва для підвищення конкурентоспроможності національних компаній у боротьбі зі світовими ТНК. Доведено, що для цього необхідним є: подолання структурних диспропорцій національної економіки; сприяння розвитку фондового ринку в Україні, формування його ефективної інфраструктури та створення умов для публічного продажу акцій акціонерних товариств (ІРО); забезпечення відкритості та прозорості фінансової звітності; удосконалення законодавства з регулювання процесів ЗіП; створення державних інститутів фінансування процесів ЗіП.

ВИСНОВКИ

Отримані в дисертаційній роботі результати дозволили вирішити важливе наукове завдання щодо оцінки й аналізу впливу процесів ЗіП компаній на конкурентоспроможність економіки України. Проведене у роботі дослідження дозволило отримати низку взаємопов'язаних наукових і практичних результатів теоретичного й емпіричного рівнів.

На теоретичному рівні в роботі одержано такі наукові результати:

1. Уточнено сутність поняття «конкурентоспроможність країни», яке розуміється як здатність її науково-технічних ресурсів і впроваджуваної економічної політики забезпечувати виробництво товарів і послуг, затребуваних на ринку, та створювати умови для стійкого економічного зростання країни та підвищення рівня життя її населення.

2. Уточнено сутність поняття «концентрація економіки», яке розуміється як ступінь зосередження обсягів виробництва продукції або надання послуг найбільшими національними компаніями відносно ВВП країни.

3. Обґрунтовано логіко-аналітичну схему взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни, яка базується на таких причинно-

наслідкових зв'язках: щодо впливу процесів ЗіП за участю національних компаній на концентрацію економіки країни; щодо впливу концентрації в економіці країни на її конкурентоспроможність; щодо впливу інтенсивності процесів ЗіП за участю національних компаній на їх капіталізацію; щодо впливу капіталізації національних компаній на конкурентоспроможність країни.

4. Сформульовано основні гіпотези наукового дослідження щодо впливу на конкурентоспроможність країни основних процесів, які протікають у світовій економіці: 1 – про вплив процесів ЗіП за участю національних компаній на економічну концентрацію у країні та рівень її конкурентоспроможності; 2 – про вплив інтеграційних процесів за участю національних компаній шляхом здійснення ЗіП на рівень їх ринкової капіталізації та рівень конкурентоспроможності країни.

5. Розроблено класифікацію видів ЗіП компаній, що базується на виділенні таких класифікаційних ознак: напрямки реалізації стратегії розвитку; відносини між учасниками; рівень залученості учасників; потенціал; інформаційна відкритість процесу; географія діяльності.

6. Визначено основні мотиви ЗіП компаній та запропоновано їх класифікацію в розрізі двох груп: мотиви збільшення економічної ваги як напрямок збільшення синергії; мотиви підвищення ефективності як напрямок досягнення синергії.

7. Обґрунтовано, що в широкому розумінні капіталізацію доцільно розуміти як процес трансформації доходів або їхньої частини в капітал, у результаті якої відбувається нагромадження капіталу довгострокового характеру, а в узькому розумінні можуть мати місце різні тлумачення, що залежатимуть від об'єкта та цілей дослідження. Доведено, що поняття «ринкова капіталізація» є одним із таких вузьких визначень.

8. Розроблено класифікацію форм і видів капіталізації за критеріальними ознаками: рівень агрегування; об'єкт капіталізації; форма прояву; спосіб оцінки; тренд змін; характер змін; напрямок змін; рівень капіталізації.

9. Розроблено структурно-логічну схему типологізації визначень поняття «капіталізація», що базується на їх розмежуванні за: 1 – різновидами капіталізації як процесу залежно від суб'єктів, об'єктів, форм і напрямків його здійснення; 2 – показниками капіталізації і їх різновидами за напрямками та характеристиками оцінки.

10. Побудовано моделі: 1 – впливу процесів ЗіП компаній на їх ринкову капіталізацію, яка довела, що країни світу, в яких процеси ЗіП проходять більш інтенсивно, мають і більший рівень капіталізації останніх; 2 – впливу капіталізації компаній на конкурентоспроможність економік країн, яка довела, що країни світу, компанії яких мають більшу капіталізацію, мають і вищу конкурентоспроможність економіки; 3 – впливу процесів ЗіП компаній на рівень концентрації економік країн, яка довела, що країни світу, компанії яких більш активні в процесах ЗіП, мають і більш концентровану національну економіку; 4 – впливу концентрації економіки країн на їх конкурентоспроможність, яка довела, що країни світу з більш високою концентрацією економіки є і більш конкурентоспроможними.

11. На основі побудованих моделей доведено гіпотези дослідження та сформульовано такі наукові положення: 1 – ЗіП за участю національних компаній

здійснюють вплив на економічну концентрацію в країні яка, своєю чергою, визначає рівень її конкурентоспроможності; 2 – інтеграція за участю національних компаній шляхом здійснення процесів ЗіП підвищує рівень їх ринкової капіталізації, впливаючи тим самим на рівень конкурентоспроможності країни.

На емпіричному рівні у роботі одержано такі практичні результати:

1. Визначено, що у сучасній науковій літературі виділяється п'ять найбільш виражених хвиль у розвитку світових процесів ЗіП компаній, різних за обсягами, кількістю, характером угод, мотивами, умовами й особливостями їх здійснення, та обґрунтовано доцільність виділення шостої хвилі ЗіП (2003–2007 рр.). Особливостями її визначено такі: подальше поширення процесів глобалізації та викликаних ними процесів; загострення конкуренції на ринках та все більше укрупнення масштабів бізнесу; активізація процесів консолідації ринків; зростання використання класичних схем угод ЗіП; підвищення активності приватних інвестфондів та активна консолідація банківської сфери в усіх країнах світу.

2. Проведено аналіз динаміки розвитку процесів транскордонних угод ЗіП у світі за період 1990–2015 рр., а також аналіз кількісної та вартісної активності ринку ЗіП компаній у країнах із розвинутою економікою, економікою, що розвивається, та з транзитивною економікою (до групи відноситься Україна), що дозволив визначити таке:

2.1. Коливання кількісної і вартісної активності ринку ЗіП компаній у країнах із розвинутою економікою відповідають періодам настання світових криз, у той час як для країн з економікою, що розвивається, така тенденція не підтверджується. Щодо країн із транзитивною економікою (в тому числі України), то коливання кількості угод ЗіП у них майже не залежать від світових кризових явищ, а відбуваються здебільшого під впливом внутрішніх політичних і соціально-економічних проблем у країні.

2.2. Загальний внесок усіх груп країн у кількісну активність ринку ЗіП компаній у період 1990–2015 рр. склав: країни з розвинутою економікою – 80,53 % у загальній кількості угод; країни з економікою, що розвивається, – 13,38 %; країни з транзитивною економікою – 1,07 %; країни, які не ідентифіковані за рівнем розвитку економіки, – 5,02 %.

2.3. За галузями економіки загальний внесок у розвиток ринку ЗіП за період 1990–2015 рр. склали: за кількісним показником: фінанси – 34,53 % всіх угод ЗіП, бізнес-послуги, інформація та зв'язок, електричне та електронне устаткування, гірнична промисловість та видобуток нафтопродуктів та ін.; за вартісним показником: майже 40 % від загальної вартості всіх угод припало на фінансову сферу.

3. Визначено, що у рейтингу привабливості ринків ЗіП у країнах світу MARC Україна у 2016 р. зі 147 країн рейтингу зайняла 54-те місце. При цьому її рейтинг мав суттєві коливання, які були викликані як нерозвиненістю ринку на перших етапах його розвитку, так і низкою політичних факторів останніх років, що негативно позначилися на місці країни у рейтингу.

4. Доведено, що розвиток процесів ЗіП в Україні пройшов цілий ряд етапів, що мали свої передумови й особливості, та почався значно пізніше, ніж у розвинутих країнах світу. Пік кількості угод ЗіП компаній в Україні припав на 2008–2010 рр., а обсягів угод ЗіП – на 2005 р., 2007–2008 рр.

5. Аналіз основних тенденцій на вітчизняному ринку ЗіП дозволив визначити таке:

5.1. Аналіз кількісної галузевої структури угод ЗіП показав, що найбільше ЗіП відбулося: у сільському господарстві, банківському секторі та базових матеріалах, а найменше: в галузях машинобудування, диверсифікованих фінансових установах й автомобілебудуванні.

5.2. Найбільшу частку в загальному обсязі угод ЗіП в Україні мали: телекомунікації, ЗМІ, базові матеріали, банки та сільське господарство. Частка інших галузей в угодах ЗіП компаній не перевищувала 5 %.

6. Оцінка й аналіз концентрації економік країн світу дозволили констатувати:

6.1. За кількістю найбільших корпорацій серед країн світу лідирують США – 29,3 % від загальної кількості, Японія та Китай. Визначено зниження представництва серед найбільших корпорацій таких країн, як Великобританія, Японія та Німеччина, та значне збільшення – із Китаю, Індії та Гонконгу.

6.2. Лідерами за кількістю найбільших корпорацій у 2015 р. були: банки, диверсифіковані фінансові установи, страхування, комунальні послуги.

6.3. Відношення обсягів продажу 2000 найбільших корпорацій до світового ВВП у 2003–2015 рр. характеризувалося стабільною тенденцією. Цей показник протягом аналізованого періоду був близьким до 50 %.

6.4. Найбільший рівень концентрації виробництва великих корпорацій був у таких галузях світової економіки: авіаційна й оборонна промисловість, торгові компанії та програмне забезпечення, бізнес-сервіс. А найменший рівень мали: банки; страхові компанії, офісне обладнання та бізнес-сервіс.

7. Оцінка й аналіз концентрації економіки України дозволив визначити таке:

7.1. За обсягом доходу найбільші компанії країни сконцентровані в галузі торгових компаній – 25,62 % від загального обсягу доходу, базових матеріалів – 22,13 %, роздрібній торгівлі – 11,91 %, сфері комунальних послуг – 11,25 % і продуктів харчування – 9,98 %. Найбільші темпи зростання доходу у 2008–2015 рр. показали корпорації галузі торгових компаній, ЗМІ, роздрібною торгівлі, продуктів харчування, ліків і біотехнологій, програмного забезпечення та бізнес-сервісу.

7.2. Найбільші прибутки були у компаній таких галузей економіки: машинобудування, ліки та біотехнології, товари особистого користування, ЗМІ, продукти харчування. Найбільші темпи зростання прибутку за період 2008–2015 рр. показали великі компанії у таких галузях: ліки та біотехнології, торгові компанії, ЗМІ, програмне забезпечення та бізнес-сервіс, машинобудування.

7.3. Найбільш висококонцентрованими є такі галузі економіки України: електроніка та комп'ютери, автомобілебудування, ЗМІ, товари особистого користування, програмне забезпечення та бізнес-сервіс. До найменш концентрованих галузей економіки країни належать: продукти харчування, торгові компанії, базові матеріали, комунальні послуги, роздрібна торгівля.

8. Оцінка ринкової капіталізації найкрупніших компаній країн світу дозволила констатувати таке:

8.1. Лідерами за сумарною ринковою капіталізацією залишаються компанії США (44,32 % сумарної капіталізації). Компанії, що мають найвищий абсолютний показник

ринкової капіталізації, належать до: США (4/5 із двадцяти найбільших), Швейцарії, Китаю та Нідерландів.

8.2. За структурою найбільші за ринковою капіталізацією компанії у 2015 р. за галузями світової економіки розподілилися таким чином: банки – 12,52 % від загальної кількості, диверсифіковані фінансові установи, фармацевтична галузь, нафтогазова промисловість та ін. Визначено, що компанії різних галузей світової економіки мають різну середню капіталізацію.

9. Оцінка ринкової капіталізації найкрупніших компаній України дозволила визначити таке:

9.1. Капіталізація вітчизняних компаній залишається на низькому рівні й практично не порівнянна з рівнем ринкової капіталізації провідних світових корпорацій.

9.2. У 2015 р. найбільшу ринкову капіталізацію мала компанія ПАТ «Укрнафта», яка показала й найбільші темпи зростання капіталізації. До компаній з найбільшою ринковою капіталізацією також відносяться сировинні компанії ПАТ «Північний гірничо-збагачувальний комбінат», ПАТ «ДНІПРОАЗОТ» та ПАТ «Ужгородський Турбогаз».

9.3. У структурі ринкової капіталізації найкрупніших компаній України за галузями найбільша частка припадає на сировинний сектор – 61 %, фінансовий сектор – 21 % та інфраструктурний – 12 %, і лише 1 компанія належить до технологічного сектора – 6 %, що свідчить про недосконалість структури національної економіки, оскільки в ній лідирують сектори, що виробляють продукцію з низькою доданою вартістю.

10. Аналіз процесів економічної концентрації в Україні та капіталізацій компаній дозволив визначити: відсутність вітчизняних транснаціональних компаній у ключових секторах економіки, що може призвести до дезінтеграції економіки країни; неефективність структури національної економіки, що проявляється у домінуванні сировинного сектора; нерозвиненість фондового ринку та низьку активність на ньому.

11. Обґрунтовано доцільність впровадження заходів стимулювання інтеграційних процесів, що забезпечить: збільшення капіталізації національних компаній, яка, своєю чергою, призведе до надходження як прямих іноземних, так і вітчизняних інвестицій в модернізацію виробництва; збільшення масштабів виробництва для підвищення конкурентоспроможності національних компаній у боротьбі зі світовими ТНК. Доведено, що для цього необхідним є: подолання структурних диспропорцій національної економіки; сприяння розвитку фондового ринку в Україні, формування його ефективною інфраструктури та створення умов для публічного продажу акцій акціонерних товариств (ІРО); забезпечення відкритості та прозорості фінансової звітності; удосконалення законодавства з регулювання процесів ЗіП; створення державних інститутів фінансування процесів ЗіП.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Хаустова В.Є., Кочетигова Т. В., Телишевська Л. І. та ін. Аналіз підходів до оцінки ефективності інтеграційних процесів // Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики : кол. моногр. Харків : Лідер, 2014. С. 34–54.

Особистий внесок: проаналізовано основні мотиви, проблеми здійснення та підходи до оцінки ефективності інтеграційних процесів.

2. Хаустова В. Є., Кочетигова Т. В., Телишевська Л. І. та ін. Теоретичні та практичні аспекти здійснення злиттів та поглинань компаній // *Фінанси підприємств: проблеми теорії та практики* : кол. моногр. Харків : ТО Ексклюзив, 2013. С. 4–41.

Особистий внесок: досліджено теоретичні засади здійснення процесів ЗіП.

Статті у наукових фахових виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз даних:

3. Хаустова В. Є., Колодяжна Т. В. Сутність поняття «капіталізація» та класифікація її форм та видів. *Моделювання регіональної економіки*. 2016. № 1 (27). С. 226–241 (включено до: *Index Copernicus*).

Особистий внесок: сформовано визначення сутності, форм і різновидів капіталізації.

4. Хаустова В. Є., Крячко Є. М., Колодяжна Т. В. Оцінка конкурентоспроможності економік країн світу: теорія та практика. *Бізнес Інформ*. 2017. № 8. С. 49–56 (включено до: *Index Copernicus, Ulrichsweb, DOAJ, REPEC, GoogleScholar* та ін.).

Особистий внесок: виявлено етапи розвитку методології оцінки конкурентоспроможності країн, визначено їх оцінки за основними підходами.

5. Колодяжна Т. В. Моделювання впливу злиттів та поглинань компаній на їх капіталізацію. *Бізнес Інформ*. 2017. № 7. С. 106–112 (включено до: *Index Copernicus, Ulrichsweb, DOAJ, REPEC, GoogleScholar* та ін.).

6. Колодяжна Т. В., Хаустова В. Є., Крячко Є. М. Оцінка концентрації в економіці України. *Проблеми економіки*. 2017. № 3. С. 7–15 (включено до: *Ulrichsweb, Index Copernicus, DOAJ, REPEC, ProQuest, GoogleScholar* та ін.).

Особистий внесок: оцінено концентрацію в Україні по часткових показниках.

7. Кочетигова Т. В. Концентрація в економіці: теоретичні аспекти. *Бізнес Інформ*. 2016. № 12. С. 305–312 (включено до: *Index Copernicus, Ulrichsweb, DOAJ, REPEC, GoogleScholar* та ін.).

8. Антоненко С. В., Ялдин І. В., Кочетигова Т. В. Державна підтримка металургійної промисловості у розвинутих країнах та країнах, що розвиваються. *Проблеми економіки*. 2015. № 1. С. 7–15 (включено до: *Index Copernicus, Ulrichsweb, DOAJ, REPEC, ProQuest, GoogleScholar* та ін.).

Особистий внесок: визначено особливості стимулювання та контролю інтеграційних процесів у металургії по країнах світу.

9. Антоненко С. В., Кочетигова Т. В. Вітчизняний досвід регулювання розвитку металургійної промисловості. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки*. 2015. Вип. 11, Ч. 1. С. 57–60 (включено до *Index Copernicus*).

Особистий внесок: проаналізовано концентрованість металургійної галузі України.

10. Кочетигова Т. В. Аналіз підходів до оцінки ефективності процесів злиттів і поглинань. *Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Економічні науки*. 2014. № 4. С. 154–161 (включено до: *Ulrichsweb, ProQuest, Google Scholar, Index Copernicus*).

11. Колодяжна Т. В. Аналіз світового досвіду злиттів і поглинань компаній в галузі металургії. *Бізнес Інформ*. 2012. № 7. С. 73–77 (включено до: *Index Copernicus, Ulrichsweb, DOAJ, REPEC, GoogleScholar* та ін.).

12. Хаустова В. Є., Колодяжна Т. В. Аналіз основних хвилей злиттів і поглинань в світовій економіці. *Проблеми економіки*. 2011. № 1. С. 7–16 (включено до: *Ulrichsweb, Index Copernicus, DOAJ, REPEC, ProQuest, GoogleScholar* та ін.).

Особистий внесок: визначено основні хвилі й ознаки, що їм притаманні.

13. Колодяжная Т. В. Анализ сущности понятий «слияние» и «поглощение». *Бизнес Информ*. 2011. № 4. С. 174–178 (включено до: *Index Copernicus, Ulrichsweb, DOAJ, REPEC, GoogleScholar* та ін.).

14. Колодяжна Т. В. Теоретичні та практичні положення класифікації інтеграції підприємств у сучасних умовах. *Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ. Економічні науки*. 2009. № 4. С. 127–133 (включено до: *Ulrichsweb, ProQuest, Google Scholar, Index Copernicus*).

Статті у вітчизняних наукових фахових виданнях:

15. Колодяжна Т. В. Сучасний стан світового та вітчизняного ринку злиттів та поглинань. *Економіка: проблеми теорії та практики*. 2010. Т. 3, Вип. 265. С. 646–651.

Праці апробаційного характеру:

16. Колодяжна Т. В. Аналіз динаміки світових процесів злиттів та поглинань компаній // Сучасні можливості забезпечення соціально-економічного розвитку країн : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Ужгород, 16 верес. 2017 р.). Ужгород : УжНУ, 2017. С. 18–21.

17. Колодяжна Т. В. Теоретичні підходи щодо оцінки концентрації економік країни світу // Напрями та сучасні чинники розвитку міжнародних відносин: економічні та політичні аспекти : матеріали Міжнар наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 8 верес. 2017 р.). Запоріжжя : КПУ, 2017. С. 23–26.

18. Кочетигова Т. В. Законодавче тлумачення термінів «злиття» та «поглинання» // Фінансова система України в умовах трансформації соціально-економічних відносин : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 13 квіт. 2017 р.). Харків : ХНУБА, 2017. С. 40–42.

19. Кочетигова Т. В. Тенденції процесів злиттів і поглинань компаній в економіках країн світу // Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 листоп. 2016 р.). Харків : ФОП Лібуркіна Л. М., 2016. С. 341–344.

20. Кочетигова Т. В. Інтеграція, як завершальний етап здійснення процедур злиття та поглинання компаній // Проблеми розвитку фінансових послуг : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 16 листоп. 2016 р.). Харків : ХНУБА, 2016. С. 23–25.

21. Кочетигова Т. В. Фінансування угод злиттів та поглинань підприємств за рахунок залучених коштів // Проблеми розвитку фінансових послуг : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 листоп. 2015 р.). Харків : ХНУБА, 2015. С. 62–64.

22. Кочетигова Т. В. Державна підтримка металургійної промисловості у країнах ЄС // Актуальные проблемы современных наук – 2015 : материалы XI Междунар.

науч.-практ. конф. (Przemysl, Польша, 7–15 июня 2015 г.) Przemysl, Польша : Sp. z o.o. «Nauka I studia», 2015. С. 3–6.

23. Кочетигова Т. В. Досвід країн-членів СОТ щодо державної підтримки розвитку металургійної промисловості // Фінансова система України в умовах трансформації соціально-економічних відносин : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 15 квіт. 2015 р.). Харків : ХНУБА, 2015. С. 38–40.

24. Кочетигова Т. В. Законодавче регулювання процесів злиттів та поглинань підприємств // Проблеми розвитку фінансових послуг : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19 листоп. 2014 р.). Харків : ХНУБА, 2014. С. 5–7.

25. Кочетигова Т. В. Злиття та поглинання як інструмент забезпечення конкурентоспроможності підприємства // Економіка підприємства: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 27 листоп. 2013 р.). Харків : ІНЖЕК, 2013. С. 59–64.

26. Кочетигова Т. В. Світовий ринок злиттів та поглинань в гірничо-металургійному комплексі // Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання : праці тринадцятої Міжнар. наук. конф. (м. Донецьк, 6–7 груд. 2012 р.). Донецьк : ДонНУ, 2012. С. 98–100.

27. Кочетигова Т. В. Формування етапів здійснення інтеграційних процесів // Проблеми та перспективи розвитку підприємств в умовах світової економічної інтеграції : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 22–23 листоп. 2012 р.). Харків : ХНУБА, 2012. С. 100–101.

28. Кочетигова Т. В. Злиття та поглинання як елемент антикризового управління підприємством // Проблеми та перспективи розвитку підприємств в умовах світової економічної інтеграції : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 24–25 листоп. 2011 р.). Харків : ХНУБА, 2011. С. 95–96.

29. Кочетигова Т. В. Законодавче забезпечення процесів злиттів та поглинань в Україні та економіках країн світу // Проблеми розвитку фінансових послуг : матеріали Регіон. наук.-практ. конф. (м. Харків, 2–3 листоп. 2011 р.). Харків : ХНУБА, 2011. С. 212–217.

30. Хаустова В. Є., Колодяжна Т. В. Злиття та поглинання у гірничо-металургійному комплексі України // Економіко-правові особливості розвитку України та її регіонів в умовах євроінтеграції : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 15–16 берез. 2011 р.). Сімферополь : КІЕГП, 2011. С. 23–26.

Особистий внесок: проаналізовано особливості інтеграційних процесів у гірничо-металургійному комплексі України.

31. Колодяжна Т. В. Проблеми здійснення угод злиттів та поглинань компаній // Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25–26 листоп. 2010 р.). Харків : ХДТУБА, 2010. С. 79–80.

32. Колодяжна Т. В. Здійснення злиттів та поглинань в Україні на основі європейської моделі корпоративного управління // Дні фінансової науки : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь – смт Коктебель, 12–14 трав. 2010 р.). Сімферополь – Коктебель : КІЕГП, 2010. С. 23–25.

33. Колодяжна Т. В. Схеми здійснення угод злиттів та поглинань компаній // Соціальні, фінансові та економічні основи ефективної політики держави в умовах

глобалізації світової економіки : матеріали XII Всеукр. наук.-практ. конф. студентів і молодих вчених (м. Донецьк, 10 берез. 2010 р.). Донецьк : ДЕГІ, 2010. С. 63–64.

34. Колодяжна Т. В. Дослідження динаміки та тенденцій розвитку ринку злиттів та поглинань в Україні // Проблеми розвитку фінансових послуг в Україні : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–19 листоп. 2009 р.). Харків : ХДТУБА, 2009. С. 754–757.

35. Колодяжна Т. В. Аналіз та узагальнення спільного ефекту від процесів злиттів та поглинань компаній у регіоні // Розвиток фінансових відносин в умовах трансформаційних процесів : матеріали II Міжнар. симпозиуму (м. Харків, 10 груд. 2009 р.). Харків : ХІФ УДУФМТ, 2009. С. 423–424.

36. Колодяжна Т. В. Аналіз стратегічних мотивів процесів злиттів та поглинань компаній // Оптимізація наукових досліджень-2009 : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 17 черв. 2009 р.). Миколаїв : НУК, 2009. С. 60–62.

37. Колодяжна Т. В. Методика оцінки ефективності процесів злиттів та поглинань компаній // Ефективність бізнесу в умовах трансформаційної економіки : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Сімферополь, 29–31 трав. 2009 р.). Сімферополь : КІБ, 2009. С. 220–222.

38. Колодяжна Т. В. Злиття та поглинання як процеси інтеграції в економіці // Сучасні проблеми ефективності інноваційно-інвестиційного розвитку підприємства : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 4–5 берез. 2009 р.). Харків : ХДТУБА, 2009. С. 62–63.

39. Колодяжна Т. В. Механізми злиттів та поглинань компаній в економіках країн світу // Проблеми розвитку ринку фінансових послуг в Україні : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 17–18 листоп. 2008 р.). Харків : ХДТУБА, 2008. С. 474–478.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації:

40. Хаустова В. Є., Кочетигова Т. В. Аналіз основних мотивів здійснення угод злиттів та поглинань компаній. *Актуальні питання сталого розвитку економіки*. 2012. Т. 2. С. 6–14.

Особистий внесок: розроблено класифікацію основних мотивів ЗіП.

АНОТАЦІЯ

Колодяжна Т. В. Вплив процесів злиттів та поглинань компаній на конкурентоспроможність економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, Харків, 2018.

Уточнено сутність понять «конкурентоспроможність країни» та «концентрація економіки». Обґрунтовано логіко-аналітичну схему взаємозалежності процесів, що визначають конкурентоспроможність країни, та сформульовано основні гіпотези наукового дослідження: 1 – про вплив процесів ЗіП за участю національних компаній на економічну концентрацію у країні і рівень її конкурентоспроможності; 2 – про вплив інтеграційних процесів за участю національних компаній шляхом здійснення ЗіП на рівень їх ринкової капіталізації та рівень конкурентоспроможності країни.

Розроблено класифікацію видів ЗіП компаній, визначено основні мотиви ЗіП компаній і запропоновано їх класифікацію. Розроблено класифікацію форм і видів капіталізації, а також структурно-логічну схему типологізації визначень поняття «капіталізація».

Побудовано моделі: 1 – впливу процесів ЗіП компаній на їх ринкову капіталізацію, яка довела, що країни світу, в яких процеси ЗіП проходять більш інтенсивно, мають і більший рівень капіталізації компаній; 2 – впливу капіталізації компаній на конкурентоспроможність економіки країни, яка довела, що країни, компанії яких мають високу капіталізацію, мають і високий рівень конкурентоспроможності економіки; 3 – впливу процесів ЗіП компаній на рівень концентрації економік країн, яка довела, що країни світу, компанії яких активніші в процесах ЗіП, мають і більш концентровану національну економіку; 4 – впливу концентрації економіки країн на її конкурентоспроможність, яка довела, що країни з більш високою концентрацією економіки є і більш конкурентоспроможними.

На основі побудованих моделей доведені гіпотези дослідження та сформульовані такі наукові положення: 1 – ЗіП за участю національних компаній впливають на економічну концентрацію у країні, яка, своєю чергою, визначає рівень її конкурентоспроможності; 2 – інтеграція з участю національних компаній шляхом здійснення процесів ЗіП підвищує рівень їх ринкової капіталізації, впливаючи тим самим на рівень конкурентоспроможності країни.

Ключові слова: конкурентоспроможність економіки, злиття і поглинання, процеси інтеграції, концентрація, капіталізація.

АННОТАЦІЯ

Колодяжная Т. В. Влияние процессов слияний и поглощений компаний на конкурентоспособность экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. – Научно-исследовательский центр индустриальных проблем развития НАН Украины, Харьков, 2018.

Диссертация посвящена решению научной задачи – теоретико-методическому обоснованию и оценке влияния процессов СиП компаний на конкурентоспособность экономики Украины.

Уточнена сущность понятий «конкурентоспособность страны» и «концентрация экономики». Обоснована логико-аналитическая схема взаимозависимости процессов, определяющих конкурентоспособность страны, и сформулированы основные гипотезы научного исследования: 1 – о влиянии процессов СиП с участием национальных компаний на экономическую концентрацию в стране и уровень ее конкурентоспособности; 2 – о влиянии интеграционных процессов с участием национальных компаний путем осуществления СиП на уровень их рыночной капитализации и уровень конкурентоспособности страны.

Разработана классификация видов СиП компаний, определены основные мотивы их совершения, и предложена их классификация. Разработана классификация форм и видов капитализации, а также структурно-логическая схема типологизации определений понятия «капитализация».

Построены модели: 1 – влияния процессов СиП компаний на их рыночную капитализацию, которая доказала, что страны мира, в которых процессы СиП проходят более интенсивно, имеют и больший уровень капитализации компаний; 2 – влияния капитализации компаний на конкурентоспособность экономик стран, которая доказала, что страны мира, компании которых имеют высокую капитализацию, имеют и высокую конкурентоспособность экономики; 3 – влияния процессов СиП компаний на уровень концентрации экономики страны, которая доказала, что страны мира, компании которых более активны в процессах СиП, имеют и более концентрированную национальную экономику; 4 – влияния концентрации экономики стран на их конкурентоспособность, которая доказала, что страны мира с более высококонцентрированной экономикой являются и более конкурентоспособными.

На основе построенных моделей доказаны гипотезы исследования, и сформулированы следующие научные положения: 1 – СиП с участием национальных компаний оказывают влияние на экономическую концентрацию в стране, которая, в свою очередь, определяет уровень ее конкурентоспособности; 2 – интеграция с участием национальных компаний путем осуществления процессов СиП повышает уровень их рыночной капитализации, влияя тем самым на уровень конкурентоспособности страны.

Ключевые слова: конкурентоспособность экономики, слияния и поглощения, процессы интеграции, концентрация, капитализация.

SUMMARY

Kolodyazhna T. V. The impact of mergers and acquisitions of companies on competitiveness of the economy of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a degree of Philosophy Doctor in Economics in specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – Research Center for Industrial Problems of Development of the National Academy of Sciences of Ukraine. – Kharkiv, 2018.

In the dissertation there specified the essence of the concept “competitiveness of a country”, which is thought of as the capability of its scientific and technical resources and the implemented economic policy to ensure production of goods and services that are in demand in the market and create conditions for sustainable economic growth of a country and improvement of the standard of living of its population. There also specified the essence of the concept “concentration of an economy”, which is thought of as the degree of concentration of production volumes or provision of services by the largest national companies in relation to the country’s GDP. The logical and analytical scheme of the interdependence of processes determining a country’s competitiveness is substantiated and the main hypotheses of the scientific research are formulated: 1 – the hypothesis for the impact of M&A processes with the participation of national companies on the economic concentration in a country and its level of competitiveness; 2 – the hypothesis for the impact of integration processes with the participation of national companies through the implementation of M&A on their level of market capitalization and the level of competitiveness of a country.

There developed a classification of types of M&A based on identifying the following classification criteria: directions for implementing a development strategy; relations between participants; level of involvement of participants; potential; informational openness of the process; geography of activity. The main motives of M&A are identified and their classification is proposed in the context of two groups: motives for increasing economic weight as a direction for increasing synergy; motives for increasing efficiency as a direction to achieve synergy.

There also developed a classification of forms and types of capitalization and a structural and logical scheme to classify definitions of the concept “capitalization”, based on their differentiation in: 1 – the types of capitalization as a process depending on the subjects, objects, forms, and directions of its implementation; 2 – capitalization indicators and their varieties by directions and characteristics of the assessment.

The following models are built: 1 – the model of impact of M&A processes on the market capitalization of companies involved, which proved that the countries of the world in which M&A processes are more intensive have a higher level of capitalization of the companies; 2 – the model of impact of companies’ capitalization on competitiveness of a country’s economy, which proved that countries whose companies have high capitalization have a high level of competitiveness of the economy; 3 – the model of impact of M&A processes on the level of concentration of countries’ economies, which proved that countries of the world whose companies are more active in M&A processes also have a more concentrated national economy; 4 – the model of impact of concentration of a country’s economy on its competitiveness, which proved that countries with a higher concentration of the economy are more competitive.

Based on the models built, the research hypotheses are proved and the following scientific statements are formulated: 1 – M&A with the participation of national companies influence economic concentration in a country, which in turn determines the level of its competitiveness; 2 – integration with the participation of national companies through implementation of M&A processes increases the level of their market capitalization, thereby affecting the level of a country’s competitiveness.

Keywords: competitiveness of an economy, mergers and acquisitions, integration processes, concentration, capitalization.

Формат 60x84/16. Ум. друк. арк. 0.9. Тир. 100 прим. Зам. № 559-18.
Підписано до друку 03.10.2018. Папір офсетний.

Надруковано з макету замовника у ФОП Бровін О.В.
61022, м. Харків, вул. Трінклера, 2, корп.1, к.19. Т. (057) 758-01-08, (066) 822-71-30
Свідоцтво про внесення суб’єкта до Державного реєстру
видавців та виготовників видавничої продукції серія ДК 3587 від 23.09.09 р.